

Justyna Bielecka, Gabriel Nowacki

Zasady użycia SZ RP w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych

JEL: F52. DOI: 10.24136/atest.2018.021.

Data zgłoszenia: 26.03.2018. Data akceptacji: 26.04.2018.

Celem artykułu jest przedstawienie zasad użycia sił zbrojnych w aspekcie zwalczania zagrożeń terrorystycznych. W ostatnich latach terroryzm traktowany jest jako poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa międzynarodowego. W obliczu tego zagrożenia niezbędne stało się stworzenie podstawowych zasad wykorzystywanych w działaniach antyterrorystycznych na terenie Polski. Wśród nich szczególną rolę w zakresie prawidłowego funkcjonowania systemu przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym oraz neutralizowaniu ich skutków posiadają SZ RP.

Słowa kluczowe: siły zbrojne, zagrożenie terrorystyczne, bezpieczeństwo międzynarodowe.

Wstęp

Jedną z najważniejszych formacji w Polsce, zapewniającą bezpieczeństwo państwa jest wojsko. Jego hierarchiczna struktura, dyspozycyjność, manewrowość a w szczególności możliwość użycia specjalistycznego sprzętu sprawia, że wykonywanie szeregu zadań z zakresu zapewniania bezpieczeństwa, staje się niemożliwe bez zaangażowania odpowiednich jednostek sił zbrojnych.

W Polsce udzielanie pomocy przez wojsko władzom cywilnym ma długą tradycję. Sięga czasów II Rzeczypospolitej i w tym okresie funkcjonowało w najbardziej zorganizowanej formie. Choć katalog zagrożeń wpływających na bezpieczeństwo państwa w ostatnich latach znacznie się poszerzył to znaczenie wojska w ich eliminowaniu, w dalszym ciągu ma decydujące znaczenia. W zakresie zagrożeń niemilitarnych, szczególnie niebezpieczny stał się współczesny terroryzm. Pomimo faktu, że od dawna towarzyszy on państwom Europy oraz całego świata, to dla wielu ludzi w Polsce jest zjawiskiem egzotycznym, znanym z szeregu doniesień medialnych, informujących o kolejnych zamachach. Jest również silnie obecny zarówno w świadomości osób oraz instytucji, odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa, jak i ich obywateli. Ataki z 11 września 2001 roku na WTC, na madryckie pociągi czy londyńskie metro sprawiły, że zaczęto traktować terroryzm, jako zjawisko globalne, powoduje coraz poważniejsze konsekwencje, a najwyższą cenę płaci za nie społeczeństwo, które nie jest stroną konfliktu.

Zwalczanie terroryzmu w Polsce, pomimo faktu, że jest stosunkowo nową strategią działań, stanowi wyzwanie dla pracowników instytucji zajmujących się tą problematyką. W tym zakresie szczególne miejsce zajmują Siły Zbrojne RP.

Mimo, że czynniki podjęcia działań przez terrorystów na terenie Polski są podobne, jak w przypadku innych państw, to Polska jako cel zamachu terrorystycznego jest mniej atrakcyjna, pozostając państwem drugiego wyboru, lub tylko, a raczej na szczycie celem rezerwowym potencjalnych ataków [1].

Obecnie to siły zbrojne stanowią główny filar bezpieczeństwa państwa. Użycie wojska zgodnie z zasadami zawartymi w dokumentach, stanowiących podstawę systemu prawnego sprzyja właściwemu przeciwdziałaniu, zwalczaniu oraz reagowaniu na

zagrożenia o charakterze terrorystycznym a także usuwaniu skutków owych ataków.

1. Współczesne ujęcie terroryzmu

1.1. Wyznaczniki współczesnego terroryzmu

Terroryzm jako zagrożenie asymetryczne, nieustannie obecne w każdym z obszarów życia społeczności międzynarodowej - rodzi wciąż nowe problemy. W sferze życia publicznego powoduje pojawianie się szeregu trudności, które uniemożliwiają prawidłowe funkcjonowanie całego społeczeństwa.

Przyjmuje się, że zjawisko terroryzmu w całej swojej sile pojawiło się w latach 60. XX w. W tym też czasie nabrało kształtu, który znany jest nam obecnie. W celu wypracowania reguł pozwalających na sprecyzowanie pojęcia terroryzmu amerykańscy naukowcy dokonali zestawienia głównych jego wyznaczników – tabela 1.

Oczywiście z biegiem czasu dochodziło i w dalszym ciągu dochodzi, do pewnych modyfikacji w elementach mających wpływ na to zjawisko. Spowodowane jest to m.in. rozwojem technologicznym oraz wiedzy, prowadzeniem badań, informatyzacją życia, a przede wszystkim dostępnością do broni masowego rażenia. Owe czynniki stworzyły warunki do rozwoju terroryzmu, który we współczesnych czasach określanym jest mianem terroryzmu nowoczesnego (ang. *postmodern terrorism*). Staje się on zjawiskiem transnarodowym o charakterze asymetrycznym. Nie uznaje żadnych granic, ani zasad etycznych [4].

Dokonana analiza współczesnego terroryzmu pozwoliła stwierdzić, że zjawisko to postrzegane jest jako forma starcia asymetrycznego, w której przemoc ma charakter strategiczny i nie jest związana z żadnymi ustępstwami czy koncesjami. Głównym celem działania jest maksymalizacja strat przeciwnika, zaś jedynym ograniczeniem przemocy stają się bariery technologiczne i organizacyjne.

Dlatego też uważa się, że ten „nowy rodzaj terroryzmu” charakteryzuje się następującymi cechami [10]:

- ♦ transnarodowym charakterem ugrupowań terrorystycznych oraz globalnym zasięgiem działań,
- ♦ dopracowanymi metodami działania, wynikającymi z lepszego wyszkolenia członków organizacji terrorystycznych;
- ♦ nowymi źródłami finansowania [6],
- ♦ sieciową strukturą, utrudniającą odszukanie pozostałych członków,
- ♦ działaniami nastawionymi na masową śmierć [18],
- ♦ efektywnym wykorzystywaniem nowych technologii i informacji,
- ♦ głębokimi religijnymi motywacjami i nastawieniami.

Coraz to nowsze pomysły organizacji terrorystycznych, doskonalsze techniki ich działań a przede wszystkim globalizacja i masowe migracje przyczyniają się do destabilizacji wybranych obszarów terytorialnych oraz ogromnych zakłóceń w funkcjonowaniu aparatu państwowego.

Dlatego też definicja terroryzmu przytoczona przez Waltera Laqueura, specjalistę w tej kwestii nabiera szczególnego znaczenia: „Ludzie od pięćdziesięciu lat próbują bezskutecznie zrozumieć czym jest terroryzm (...) Terroryzm to wykorzystywanie przemocy albo groźby użycia przemocy w celu osiągnięcia pew-

Tab. 1. Częstotliwość występowania poszczególnych elementów terroryzmu [15]

ELEMENT	A. Schmid (1988)	L. Weinberg i inni (2002)
	Częstotliwość występowania poszczególnych elementów (w %)	
przemoc, siła	83,5	71
polityczny charakter	65	69
strach, podkreślenie terroru	51	22
groźba	47	41
(psychologiczne) rezultaty i (przewidywane) reakcje	41,5	5,5
zróżnicowanie ofiar – celów	37,5	25
planowane, systematyczne, zorganizowane działanie	32	11
metody walki, strategia, taktyka	30,5	31,5
konflikt z przyjętymi regulacjami, brak humanitarnych ograniczeń	30	0
wymuszenie, zniewolenie, powodowanie uległości	28	5,5
aspekt rozgłosu, reklamy	21,5	18
przypadkowość, bezosobowość	21	0
cywile, osoby niezaangażowane w walkę - neutralni i stojący z boku jako ofiary	17,5	22
zastraszenie	17	11
podkreślenie niewinności ofiar	15,5	10
grupa, ruch, organizacja jako sprawca	14	29
symboliczny aspekt, demonstrowanie siły innym	13,5	5,5
nieobliczalność, nieprzewidywalność, niespodziewany atak przemocy	9	1
potajemny, ukryty charakter	9	7
niepowtarzalność, seryjność lub reklamowy charakter przemocy	7	0
kryminalny (aspekt)	6	5,5
żądania stawiane stronom trzecim	4	1

nych celów politycznych lub ideologicznych. Nie można powiedzieć nic ponadto. (...) nie sposób go dokładnie zdefiniować, ale jeśli się zobaczy akt terroryzmu, wiadomo, czym jest”[9].

1.2. Ocena zagrożeń terrorystycznych w Polsce

Podczas szczytu waszyngtońskiego, który miał miejsce dnia 24 kwietnia 1999 r. pojawiło się stwierdzenie, że „Terroryzm stanowi poważne niebezpieczeństwo dla pokoju, bezpieczeństwa i stabilności, które może zagrazić terytorialnej integralności państw”. W dzisiejszych czasach to stwierdzenie jest nadal aktualne. Można zatem postawić pytanie Czy my mieszkańcy i obywatele RP, mamy powody, by obawiać się ataków terrorystycznych na terytorium naszego kraju?

Choć pojawiają się ślady niesubordynacji – chociażby atak nożownika w Stalowej Woli czy w Zabrze, to w chwili obecnej w dalszym ciągu wystąpienie zagrożenia terrorystycznego w naszym regionie geograficznym jest niewielkie. Na terytorium RP organy odpowiedzialne za zapewnianie bezpieczeństwa nie odnotowały żadnych przejawów aktywnej działalności jakiegokolwiek rodzimej komórki czy też grupy zbrojnej powiązanej z którąkolwiek ze światowych organizacji terrorystycznych. Nie wyklucz to jednak faktu, że niebezpieczeństwo może nadejść w każdej chwili.

Z powszechnie dostępnych informacji przekazywanych przez Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego – organu odpowiedzialnego za prognozowanie poziomu zagrożeń terrorystycznych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wynika, że w 4-stopniowej skali określającej poziom zagrożenia terrorystycznego obecny poziom tego zagrożenia uznano jako niski [10].

Aby skutecznie reagować na zagrożenia terrorystyczne niezbędne jest wypracowanie szeregu działań przez państwo, które przyczynią się do wzmocnienia systemu antyterrorystycznego RP. Dzięki temu stan przygotowania na pojawienie się ewentualnego zagrożenia znacznie wzrośnie. W planowaniu tych przedsięwzięć nie należy zapominać o podnoszeniu świadomości społecznej na temat: charakteru tego zagrożenia, zasad zachowania w przypadku jego wystąpienia oraz form jak i środków zaangażowania państwa w przeciwdziałanie i zwalczanie terroryzmu [12].

2. Diagnoza systemu antyterrorystycznego Polski

2.1. Podstawy prawne zwalczania zagrożeń terrorystycznych

Problematyka przeciwdziałania, zwalczania czy reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym dopiero w 2016 roku nabrała właściwego kształtu. W polskim systemie prawnym pojawiła się ustawa podejmująca ową problematykę. Władze państwa uchwały ustawę o działaniach antyterrorystycznych. Weszła ona w życie 10.06.2016 r. i od tego momentu funkcjonuje w ogólnym systemie bezpieczeństwa państwa. To podstawowa regulacja w zakresie polityki antyterrorystycznej. Poza ustawą o działaniach antyterrorystycznych w zakresie właściwego reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym odwołać się należy do ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. 1997, nr 88, poz. 553, z późn. zm), która m.in. zawiera definicję przestępstwa o charakterze terrorystycznym. Zgodnie z art. 115 § 20 KK definiuje się je jako czyn zabroniony, który jest zagrożony karą pozbawienia wolności do lat 5, popełniony w wyniku:[13]

- ♦ zastraszenia wielu osób;
- ♦ zmuszenia organów władzy publicznej RP lub innego organu do podjęcia jak i zaniechania określonych czynności;
- ♦ wywołania zakłóceń w gospodarce lub w ustroju RP, organizacji międzynarodowej bądź innego państwa jak i groźba popełnienia takiego czynu.

Przestępstwo o charakterze terrorystycznym występuje w sytuacji, gdy wskazany zostanie przynajmniej jeden z trzech wyżej zaprezentowanych celów działania danego sprawcy. Ponadto art. 258 § 2 i 4 KK penalizuje zakładanie, kierowanie oraz udział w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Z kolei art. 165a kwestionuje finansowanie przestępstwa o charakterze terrorystycznym, a art. 255a określa karę za rozpowszechnianie lub publiczne prezentowanie treści mogących ułatwić popełnienie przestępstwa o charakterze terrorystycznym [20].

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2013 r. poz. 1166), określa organy właściwe w sprawach zarządzania kryzysowego, ich zadania oraz zasady działania w tej dziedzinie, a przede wszystkim odwołuje do ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych, w aspekcie definiowania zdarzenia o charakterze terrorystycznym.

Ustawa z dnia 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2014 r. poz. 455), określają zasady a przede wszystkim tryb przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu.

Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz. U. z 2014 r. poz. 1191, z późn. zm.) oraz ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej, regulują problematykę reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym.

Szczególne znaczenie w aspekcie tworzenie procedur reagowania na zdarzenia o charakterze terrorystycznym odgrywa Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego (KPZK). Wyszczególnione są w nim zadania służb i instytucji w odniesieniu do zagrożeń o charakterze terrorystycznym, z uwzględnieniem podziału na podmioty wiodące i współpracujące [15].

2.2. Polski system antyterrorystyczny

Działania antyterrorystyczne - działania organów administracji publicznej, polegające na zapobieganiu zdarzeniom o charakterze terrorystycznym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych przedsięwzięć, reagowaniu w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz usuwaniu ich skutków, w tym odtwarzaniu zasobów przeznaczonych do reagowania na nie.

Obecnie w Polsce funkcjonuje system antyterrorystyczny, który charakteryzuje się trzema zasadniczymi poziomami.

Pierwszy z nich to poziom strategiczny. Kluczową rolę odgrywa tu ABW oraz minister właściwy ds. wewnętrznych.

To przez te organy podejmowane są kluczowe działania o charakterze systemowym w zakresie ochrony antyterrorystycznej kraju.

Szef Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, odpowiada za zapobieganie zdarzeniom o charakterze terrorystycznym [19].

Szef ABW [19] koordynuje czynności analityczno-informacyjne podejmowane przez służby specjalne oraz wymianę informacji przekazywanych przez SWW, SKW, Policję, Straż Graniczną, Biuro Ochrony Rządu, Państwową Straż Pożarną, Krajową Administrację Skarbową, Żandarmerię Wojskową i Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, dotyczących zdarzeń o charakterze terrorystycznym oraz danych o osobach:

- ♦ podejmujących działalność na rzecz organizacji terrorystycznych lub organizacji związanych z działalnością terrorystyczną lub członkach tych organizacji,
- ♦ poszukiwanych, prowadzących działalność terrorystyczną lub osobach podejrzewanych o popełnienie przestępstw o charakterze terrorystycznym,
- ♦ wobec których istnieje uzasadnione podejrzenie, że mogą prowadzić działania zmierzające do popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym, w tym o osobach stanowiących zagrożenie bezpieczeństwa lotnictwa cywilnego,
- ♦ uczestniczących w szkoleniach terrorystycznych lub podejmujących podróże w celu popełnienia przestępstwa o charakterze terrorystycznym.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych odpowiada za przygotowanie do przejmowania kontroli nad zdarzeniami o charakterze terrorystycznym, w drodze zaplanowanych przedsięwzięć, reagowanie w przypadku wystąpienia takich zdarzeń oraz odtwarzanie zasobów przeznaczonych do reagowania na te zdarzenia [19].

Również organy opiniotwórczo-doradcze zaangażowane są w tworzenie polityki antyterrorystycznej państwa. Wśród nich wyróżniamy: Międzyresortowego Zespołu do Spraw Zagrożeń Terrorystycznych, Kolegium ds. Służb Specjalnych i Rządowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego (RZZK).

Drugi z nich to poziom operacyjny. Realizowane są tu zadania służące koordynacji wymiany informacji między poszczególnymi służbami oraz instytucjami, które wchodzi w skład systemu antyterrorystycznego RP. Prowadzony jest także bieżący monitoring oraz analiza zagrożeń o charakterze terrorystycznym. Zadania na tym poziomie koordynowane są przez Centrum Antyterrorystyczne Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego. W odniesieniu do kwestii związanych z zarządzaniem kryzysowym prym wiodzie Rządowe Centrum Bezpieczeństwa (RCB).

Ostatni poziom to poziom taktyczny. Zadania wykonywane są tu przez poszczególne służby, organy i instytucje podległe MON, MSWiA, MF i MIB.

Nie ulega wątpliwości, że aby wzmocnić przygotowania Państwa na ewentualne wystąpienie zagrożenia o charakterze terrorystycznym, niezbędne staje się zintensyfikowanie działań, które integrować będą przedsięwzięcia realizowane przez wszystkich uczestników wielopodmiotowego systemu antyterrorystycznego RP [14].

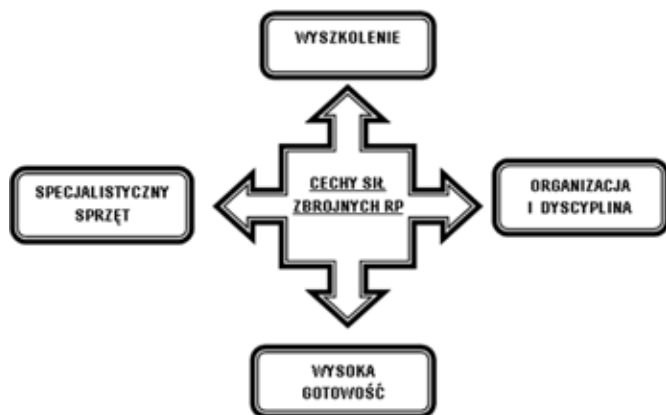
W związku z powyższym, podmioty zaangażowane w tworzenie systemu antyterrorystycznego powinny realizować zadania korespondujące z zadaniami realizowanymi w każdej z faz zarządzania kryzysowego poczynając od przygotowania przez zapobieganie, reagowanie aż po odbudowę.

W fazie zapobiegania realizowane przedsięwzięcia można podzielić na działania podejmowane w obszarze rozpoznawania zagrożeń o charakterze terrorystycznym, przy uwzględnieniu ich ewentualnej eliminacji po profilaktykę antyterrorystyczną [12].

W fazie przygotowania niezbędne staje się opracowanie planów zarządzania kryzysowego, które staną się podstawą do sprecyzowania zadań uwzględniających procedury działania oraz wymianę informacji na wypadek wystąpienia zagrożenia o charakterze terrorystycznym. Ponadto dokonuje się w niej oceny stanu zabezpieczenia potencjalnych celów ataków terrorystycznych. Uwzględnia się również przedsięwzięcia, które posłużą do zapewnienia ciągłości funkcjonowania oraz integralności infrastruktury krytycznej. Nie można zapomnieć także o ochronie systemów transportowych (lotniczy, kolejowy, drogowy oraz morski), które w ostatnich latach stanowią kluczowy przedmiot zainteresowania organizacji terrorystycznych. Zwrócić uwagę należy jednak na fakt, że dopiero odpowiedni poziom wyszkolenia funkcjonariuszy oraz pracowników podmiotów systemu antyterrorystycznego RP, a przede wszystkim efektywności prowadzonych cyklicznie ćwiczeń oraz szkoleń w zakresie reagowania na zagrożenia o charakterze terrorystycznym decyduje o sprawności systemu antyterrorystycznego [12].

Faza reagowania uwzględnia działania o wieloaspektowym charakterze. Niezbędne tu staje się zapewnienie właściwej współpracy między podmiotami systemu antyterrorystycznego RP zarówno na poziomie strategicznym, operacyjnym jak i taktycznym. Determinuje to konieczność koordynacji wymiany informacji pomiędzy poszczególnymi poziomami oraz uczestnikami systemu. Priorytetowym działaniem na miejscu zdarzenia jest podjęcie czynności ratowniczych tak, aby jak największa liczba ludności otrzymała pomoc. Jednym z decydujących czynników mających wpływ na skuteczność reagowania w tej fazie staje się zapewnienie efektywnej współpracy cywilno-wojskowej [12].

Ostatnia z faz zarządzania kryzysowego – faza odbudowy- zapewnić ma odtworzenie wykorzystanych sił oraz środków. Weryfikuje się w niej również skuteczność zaangażowanych środków do zapobiegania, przygotowania oraz reagowania na zdarzenia o charakterze terrorystyczny. Jednak przede wszystkim doskonalą

Rys. 1. Cechy sił Zbrojnych RP przydatne w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych [2]

się w niej przyjęte procedury warunkujące postępowanie w przypadku wystąpienia zagrożeń o charakterze terrorystycznym [12].

3. Siły Zbrojne w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych

3.1. Zwalczanie zagrożeń terrorystycznych

Ewolucja zagrożeń dla bezpieczeństwa państwa sprawiła, że zakres stosowania instrumentu jakim jest Wojsko Polskie ulega w znacznym stopniu poszerzeniu. W przeszłości misja sił zbrojnych koncentrowała się na obronie przed zagrożeniem militarnym. W chwili obecnej to wojsko traktowane jest jako główny filar bezpieczeństwa wewnętrznego państwa. O wykorzystywaniu sił zbrojnych w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych nie ma co dyskutować. To obszar zadaniowy, który rozwijany jest w bardzo dynamicznym tempie. Wobec powyższego pozostaje nam zastanowić się jakie znaczenie odgrywają siły zbrojne w aspekcie zwalczania zagrożeń terrorystycznych?

Siły Zbrojne RP, charakteryzują się szeregiem cech, które umożliwiają im wypełnianie swojej misji oraz funkcji w zakresie ochrony i obrony interesów narodowych oraz wspólnych interesów w ramach NATO we wszystkich stanach bezpieczeństwa narodowego oraz międzynarodowego. [6] Decydujące znaczenie mają tu wykształcenie, gotowość do podjęcia działań, specjalistyczny sprzęt, a także właściwa organizacja oraz dyscyplina.

W ostatnich czasach podejście militarne do zwalczania zagrożeń terrorystycznych zyskuje większego znaczenia. Odnosząc się do płaszczyzny militarnej zwalczania terroryzmu, należy uwzględnić następujące działania: [15]

- ♦ działania prewencyjne,
- ♦ walka z państwami, które sponsorują terroryzm,
- ♦ działania o charakterze odwetowym,
- ♦ operacje sił specjalnych,
- ♦ odbijanie zakładników.

Wykorzystanie wojska w kontekście wyżej wymienionych aspektów sprzyjać ma aktywnej walce z terroryzmem. W owych działaniach konieczna jest współpraca międzynarodowa. Zapewni ona kompleksowe oraz skuteczne zwalczanie zagrożeń terrorystycznych oraz zwiększy rolę i udział armii w tej walce. Należy jednak zachować zdrowy rozsadek w konfrontacji z terroryzmem. Uwzględnić należy tu prawa człowieka, które stanowią fundament współczesnej demokracji. W działaniach tych skuteczność reagowania na zagrożenia terrorystyczne warunkowana jest między innymi wymianą informacji między państwami. Właściwe skorelowanie niektórych aspektów bezpieczeństwa narodowego z bezpieczeństwem międzynarodowym w kwestii

walki z globalnym terroryzmem sprzyja stworzeniu standardów zwalczania terroryzmu dla całej społeczności międzynarodowej. Aby to osiągnąć niezbędne jest zintensyfikowanie współpracy między poszczególnymi krajami. [18]

Z prawnego punktu widzenia należy stwierdzić, iż terroryzm jest przestępstwem. Jest on czymś więcej niż pojedynczym aktem przestępczym. To jeden z elementów walki asymetrycznej, zagrażającej żywotnym interesom państw w stosunku, do których jest wymierzony. W związku z tym państwa aby zwalczać owe zjawisko wykorzystują wszystkie możliwe sposoby, a wśród nich narzędzia militarne. Obecnie siły zbrojne to nie tylko armia oraz konwencjonalne środki walki. To również, a może przede wszystkim w kontekście walki z terroryzmem - siły specjalne. [5]

3.2. Prawne aspekty użycia SZ RP

Dziś nie jest niczym zaskakującym, iż SZ RP, jako główny filar bezpieczeństwa państwa, w razie wystąpienia zagrożeń terrorystycznych zapewniają wsparcie dla społeczeństwa oraz władz cywilnych.

Warto zastanowić się jak w świetle polskich rozwiązań usytuowano rolę Sił Zbrojnych w przeciwdziałaniu oraz zwalczaniu zagrożeniom terrorystycznym.

Rola, charakter jak i zadania SZ RP, wynikają wprost z zapisów zawartych Konstytucji. Jako nieodzowny element polskiej polityki bezpieczeństwa posiadają monopol na zastosowanie zdolności militarnych w określonych sytuacjach. Swoje misje oraz funkcje w obronie oraz ochronie narodowych interesów oraz wspólnych interesów w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego we wszystkich stanach bezpieczeństwa narodowego oraz międzynarodowego wykonują w taki sposób, aby zapewnić sprawność systemu mobilizacyjnego oraz utrzymać zdolność bojową.

Nie należy zapominać o tym, że siły zbrojne realizują również zadania mające na celu wsparcie władz cywilnych oraz społeczeństwa w obliczu zagrożeń niemilitarnych. [16] Wśród niezwykle istotnych cech polskiej armii, przydatnych w zwalczaniu terroryzmu jest ich profesjonalne wykształcenie, wysoka gotowość do podjęcia działań, specjalistyczny sprzęt niezbędny do ich prowadzenia oraz niezwykła organizacja i dyscyplina żołnierzy. [17] Polski system prawny nie posiada jednego aktu prawnego, który w sposób kompleksowy regulowałby problematykę związaną z przeciwdziałaniem oraz zwalczaniem zagrożeń o charakterze terrorystycznym jak i usuwaniem skutków owych ataków. Głównymi delegacjami prawnymi odnoszącymi się do kwestii użycia sił zbrojnych w aspekcie walki z terroryzmem są:

- ♦ Ustawa z dnia 06.04.1990 r. o Policji – w której to art.18. pkt 8 określa, że Rada Ministrów może wydać rozporządzenie regulujące warunki oraz sposób użycia SZ RP w celu wsparcia działań Policji,
- ♦ Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o zasadach użycia lub pobytu SZ RP poza granicami państwa – normująca obecność jednostek wojskowych poza granicami państwa w celu udziału między innymi w akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom,
- ♦ Rozporządzenie RM z dnia 6 sierpnia 2013 r. w sprawie szczególnych warunków i sposobu użycia oddziałów i pododdziałów Policji oraz SZ RP w razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego – określające szczegółowe warunki oraz sposób użycia oddziałów i pododdziałów Policji jak i SZ RP w przypadku wystąpienia zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego,

- ♦ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej z 2014 – wskazuje, iż „główne zadania SZ RP, dotyczą obrony i ochrony nienaruszalności granic RP, udziału w operacji obronnej poza obszarem państwa zgodnie z artykułem 5 Traktatu Północnoatlantyckiego, udziału w działaniach antyterrorystycznych w kraju i poza granicami” [17],
- ♦ Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych – wskazuje, że w przypadku „kiedy użycie oddziałów lub pododdziałów Policji okaże się lub może okazać się niewystarczające, do pomocy oddziałom i pododdziałom Policji mogą być użyte oddziały i pododdziały SZ RP” [19].

3.3. Warunki użycia SZ RP w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych

Wykorzystanie Sił Zbrojnych RP w zakresie zwalczania zagrożeń terrorystycznych zostało uregulowane w szeregu ustaw. Po dokonaniu analizy ustalono, że to w: art. 22 Ustawy o działaniach antyterrorystycznych, art. 25 Ustawy o zarządzaniu kryzysowym, art. 18 Ustawy o policji, art. 18 Ustaw o stanie klęski żywiołowej, art. 11 Ustawy o stanie wyjątkowym oraz art. 2 Ustawy o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa - nakreślone zostały formalne podstawy normujące użycie Sił Zbrojnych RP w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa państwa.

W przypadku wprowadzenia trzeciego lub czwartego stopnia alarmowego, jeżeli użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające, mogą być użyte oddziały i pododdziały SZ RP, stosownie do ich przygotowania specjalistycznego, posiadane go sprzętu i uzbrojenia oraz zaistniałych potrzeb [19].

Decyzję o użyciu SZ RP, niepodlegającą ogłoszeniu, wydaje Minister Obrony Narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych, określając zakres i formę pomocy. Minister Obrony Narodowej informuje niezwłocznie Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów o wydaniu decyzji [19]. Decyzja uwzględnia:

- ♦ skład oddziałów i pododdziałów, które mają być użyte do pomocy, oraz ich zadania i liczebność,
- ♦ obszar, na jakim jednostki wojskowe będą wykonywały zadania oraz czas ich wykonywania,
- ♦ ewentualne ograniczenia dotyczące użycia posiadanych środków własnych będących w wyposażeniu oddziałów i pododdziałów.

Jednostki wojskowe SZ RP użyte do pomocy Policji, mogą wykorzystać środki przymusu bezpośredniego i broń palną na zasadach przewidzianych dla żołnierzy Żandarmerii Wojskowej [19].

Jednostki Wojsk Specjalnych użyte do pomocy Policji mogą w działaniach kontrterrorystycznych wykorzystać środki przymusu bezpośredniego i broń palną zgodnie z ustawą z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony RP (Dz. U. z 2015 r., poz. 827, z późniejszymi zmianami [19]).

W SZ RP, za realizowanie zadań z zakresu prawidłowego reagowania na działania terrorystyczne odpowiadają w szczególności jednostki podległe Inspektorowi Wojsk Specjalnych, wśród których wyróżniamy: Jednostkę Wojskową GROM, Jednostkę Wojskową Komandosów z Lublińca, Jednostkę Wojskową NIL, AGAT, FORMOZA, oraz znajdującą się w strukturze Sił Powietrznych – 7 eskadrę działań specjalnych przeznaczoną do wsparcia działań Wojsk Specjalnych z powietrza.

Główny trzon potencjału bojowego zapewnia Jednostka Wojskowa GROM, która została sformowana 13 lipca 1990 roku. Jednostka Wojskowa Komandosów specjalizuje się prowadzeniem działań w środowisku lądowym oraz przybrzeżnym.

Tab. 2. Warunki użycia SZ RP w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych [8]

Warunki użycia SZ RP	
Sytuacja operacyjna uzasadniająca użycie SZ RP	
Ustawa o działaniach antyterrorystycznych (art. 22)	wprowadzenia trzeciego (CHARLIE) lub czwartego (DELTA) stopnia alarmowego, jeżeli użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające lub może okazać się niewystarczające
Ustawa o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa (art. 2)	– użycie SZ RP poza granicami państwa w celu udziału w: • konflikcie zbrojnym lub dla wzmocnienia sił państwa albo państw sojusznicznych, • misji pokojowej, • akcji zapobieżenia aktom terroryzmu lub ich skutkom; – pobyt Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa w celu udziału w: • szkoleniach i ćwiczeniach wojskowych, • akcjach ratowniczych, poszukiwawczych lub humanitarnych; przepisu tego nie stosuje się do akcji ratowniczych regulowanych przepisami o ratownictwie na morzu, • przedsięwzięciach reprezentacyjnych.
Ustawa o zarządzaniu kryzysowym (art. 25)	użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub może okazać się niewystarczające
Ustawa o policji (art. 18)	– zagrożenie bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenie porządku publicznego, jeżeli użycie oddziałów i pododdziałów Policji okaże się niewystarczające; – sytuacja niecierpiąca zwłoki
Ustawa o stanie klęski żywiołowej (art. 18)	użycie innych sił i środków jest niemożliwe lub niewystarczające
Ustawa o stanie wyjątkowym (art. 11)	dotychczas zastosowane siły i środki zostały wyczerpane
Organ składający wniosek o użycie SZ RP	
Ustawa o działaniach antyterrorystycznych	Minister Obrony Narodowej, na wniosek ministra właściwego do spraw wewnętrznych określający zakres i formę pomocy
Ustawa o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa	Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, na wniosek: – Rady Ministrów; – Prezesa Rady Ministrów
Ustawa o zarządzaniu kryzysowym	wojewoda występuje do Ministra Obrony Narodowej z wnioskiem o przekazanie do jego dyspozycji oddziałów Sił Zbrojnych RP przewidzianych w planie zarządzania kryzysowego
Ustawa o policji	– Prezes Rady Ministrów występuje z wnioskiem do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o skierowanie do pomocy oddziałów Sił Zbrojnych RP; – minister właściwy ds. wewnętrznych występuje z wnioskiem do Ministra Obrony Narodowej o skierowanie oddziałów Sił Zbrojnych RP do pomocy Policji
Ustawa o stanie klęski żywiołowej	– wojewoda występuje do Ministra Obrony Narodowej z wnioskiem o skierowanie oddziałów Sił Zbrojnych RP do wykonywania zadań związanych z zapobieżeniem skutkom klęski żywiołowej lub ich usunięciem; – Minister Obrony Narodowej, na wniosek kierującego działaniami w stanie klęski żywiołowej, przekazuje do dyspozycji wojewody oddziały Sił Zbrojnych RP
Ustawa o stanie wyjątkowym	Prezes Rady Ministrów występuje do Prezydenta RP z wnioskiem o użycie oddziałów Sił Zbrojnych RP
Rodzaj zadań do wykonania	
Ustawa o działaniach antyterrorystycznych	ratownicze i prewencyjne
Ustawa o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa	ratownicze, reprezentacyjne, prewencyjne, szkoleniowe
Ustawa o zarządzaniu kryzysowym	ratownicze i prewencyjne
Ustawa o policji	prewencyjne i represyjne
Ustawa o stanie klęski żywiołowej	ratownicze i prewencyjne
Ustawa o stanie wyjątkowym	prewencyjne i represyjne

Jednostka Wojskowa AGAT, przeznaczona jest do zapewnienia wsparcia operacji specjalnych w układzie narodowym oraz sojusznicy.

Jednostka Wojskowa NIL zabezpiecza Wojska Specjalne w zakresie wsparcia informacyjnego, dowodzenia i łączności, zabezpieczenia logistycznego oraz zakupów uzbrojenia i sprzętu wojskowego.

O 7. Eskadrze Działań Specjalnych mówi się od niedawna, jednak w działaniach które wykonuje podczas zabezpieczania operacji Wojsk Specjalnych jest profesjonalistką. Nie należy zapominać o płaszczyźnie współpracy Wojsk Specjalnych z Żandarmerią Wojskową. Zadania w tym zakresie, koncentrują się na zapewnieniu bezpieczeństwa na terenie kraju jak i poza nim [13].

Aby szybko oraz precyzyjnie wykryć źródło zagrożenia terrorystycznego niezbędne jest zaangażowanie wojskowych służb specjalnych tj. Służby Kontrwywiadu Wojskowego oraz Służby Wywiadu Wojskowego. Dzięki prowadzonym przez nie działaniom w zakresie uzyskiwania, gromadzenia, analizowania, przetwarzania oraz przekazywania informacji możliwa jest skuteczna reakcja ze strony podmiotów zaangażowanych w zwalczanie zagrożeń terrorystycznych.

Dlatego też skuteczne zwalczanie zagrożeń terrorystycznych możliwe jest tylko wtedy gdy stworzona zostanie wspólna płaszczyzna działań pomiędzy formacjami o charakterze stricte specjalnym. Jedną z takich płaszczyzn mogą być wspólne ćwiczenia a przede wszystkim zaangażowanie w realizację określonych w regulacjach prawnych zadań oraz przedsięwzięć.

3.4. SZ RP w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych na świecie

Udział Sił Zbrojnych RP w szeregu operacji poza granicami państwa traktowany jest jako istotnym instrumentem polskiej polityki zagranicznej, który warunkuje zarówno funkcjonowanie jak i rozwój sił zbrojnych. Owy udział uregulowany został w ustawie o zasadach użycia lub pobytu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej poza granicami państwa.

Minister Obrony Narodowej, we współpracy z ministrem właściwym do spraw zagranicznych, koordynuje działania właściwych służb i organów w przypadku zdarzenia o charakterze terrorystycznym poza granicami Rzeczypospolitej Polskiej, wymierzonego przeciwko personelowi lub mieniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej [19].

W ostatnim dziesięcioleciu można było obserwować militarne zaangażowanie Polski w misje i operacje prowadzone zarówno przez NATO (PKW SFOR, PKW KFOR, PKW ISAF, „Active Endeavour”, PKW Pakistan, NATO Baltic Air Policing, PKW Irak), Unię Europejską (EUFOR „Althea”, EUFOR RD Congo, MINURCAT, PKW Mali) oraz Organizację Narodów Zjednoczonych (UNDOF, UNIFIL, PKW Sudan, PKW Czad). SZ RP brały udział także w działaniach podejmowanych w ramach doraźnie tworzonych koalicji (PKW Afganistan, PKW Irak). [3]

Udział SZ RP w tego typu przedsięwzięciach, umożliwił nie tylko realizację celów polityczno-narodowych ale przede wszystkim celów strategicznych. Dzięki nim możliwe było zdobywanie doświadczenia, które przyczyniło się do podniesienia zdolności reagowania na zagrożenia o charakterze kryzysowym.

W momencie utworzenia przez Sojusz Północnoatlantyczny Sił Implementacyjnych w Bośni i Hercegowinie (*Implementation Force* - IFOR), do działań realizowanych na podstawie porozumienia z Dayton skierowanych zostało 624 polskich żołnierzy z 6 Brygady Desantowo-Szturmowej. Do ich głównych zadań należało m.in. patrolowanie oraz organizacja punktów kontrolnych na linii

rozdzielenia wojsk, kontrola wycofania się wojsk stron konfliktu ze strefy buforowej, nadzór nad bezpieczeństwem oraz swobodą poruszania się osób cywilnych, uchodźców i osób wysiedlonych, wspieranie działalności humanitarnej i rekonstrukcji kraju [7].

SZ RP obecne były również w strukturach SFOR. Do głównych zadań wykonywanych przez żołnierzy polskich należało tam m.in. zapewnienie bezpieczeństwa personelowi kontyngentu, nadzorowanie rejonu odpowiedzialności, przeciwdziałanie naruszeniom postanowień pokojowych czy monitorowanie działalności wojskowej [7].

Do operacji pokojowej KFOR z kolei, strona polska wytypowała 18 batalion desantowo-szturmowy z Bielska Białej, który swoim zapleczem realizował takie zadania jak monitorowanie, weryfikację oraz wymuszanie przestrzegania porozumień przez strony konfliktu, wspieranie działań w zakresie pomocy humanitarnej, wspieranie działań lokalnej administracji, nadzorowanie granicznych punktów kontrolnych, prowadzenie patroli rozpoznawczych, działania w zakresie rozminowania [7].

To tylko kilka przykładów wykorzystania Sił Zbrojnych RP w operacjach związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa na świecie. Nie zmienia to jednak faktu, że dzięki zaangażowaniu Wojska Polskiego w działania poza granicami państwa możliwe jest osiągnięcie interoperacyjności z wojskami sojuszniczymi z NATO oraz UE co w znaczący sposób podnosi poziom wyszkolenia polskich żołnierzy.

Podsumowanie

Zjawisko terroryzmu, które istnieje od stuleci, zmieniając swoją skalę oraz środki jakimi dysponują organizacje terrorystyczne sprawia, że problem o charakterze wewnętrznym przeobraził się w problem na skalę międzynarodową. W związku z tym, funkcją każdego państwa stało się zapewnienie jego bezpieczeństwa.

W tym aspekcie to Siły Zbrojne RP odgrywają szczególną rolę. Ich obecność jest niezbędna zarówno przy przedsięwzięciach związanych z zapobieganiem oraz reagowaniem na ataki terrorystyczne jak i przy przywracaniu normalnego funkcjonowania państwa po ich wystąpieniu.

W cały system walki z terroryzmem zaangażowanych jest wiele podmiotów. Dlatego też tak ważne staje się określenie zasad współpracy pomiędzy poszczególnymi elementami całego systemu. Im lepiej jesteśmy przygotowani na wystąpienie zagrożeń terrorystycznych tym bardziej gotowi jesteśmy aby stawić czoło prawdziwym zagrożeniom.

Zagrożenia terrorystyczne były i w dalszym ciągu są głównym z wyzwań współczesnego świata. Ich charakter rozwija się wraz z rozwojem nauki oraz techniki. Wpływa to na niespotykany dotąd dynamizm zmian tego zjawiska.

Obecnie w systemie prawnym Rzeczypospolitej Polskiej znalazły się regulacje, które uwzględniają szereg kwestii związanych ze zwalczaniem zagrożeń terrorystycznych.

Polscy żołnierze na podstawie regulacji prawnych obowiązujących w Polsce mogli służyć w najbardziej niebezpiecznych regionach świata. Wykazywali się tam profesjonalizmem, doświadczeniem, a przede wszystkim zrozumieniem problemów życia codziennego lokalnej ludności. Nabrali doświadczenia a przede wszystkim profesjonalizmu i dzięki temu są w stanie reagować na tak różnorodne a przede wszystkim nowe rodzaje zagrożenia bezpieczeństwa jakimi są zagrożenia terrorystyczne.

Szczególne predyspozycje do prowadzenia bezpośrednich działań przeciwko organizacjom terrorystycznym mają jednostki specjalne SZ RP. I właśnie ich wykorzystanie gwarantuje skutecz-

ne zwalczanie zjawiska transnarodowego o charakterze asymetrycznym, którym niewątpliwie jest terroryzm.

Bibliografia:

1. Borkowski R., *Terroryzm ponowoczesny. Studium z antropologii polityki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2006.
2. Ciszewski T., *Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej w zapobieganiu oraz usuwaniu skutków zagrożeń niemilitarnych*, Zeszyty Naukowe WSOWL 2011, nr 2, Wrocław 2011.
3. Gocuł M., *Współczesne uwarunkowania funkcjonowania i rozwoju Sił Zbrojnych RP*, Kwartalnik Bellona 1/2014.
4. <http://bezpiecznelotnisko.pl/index.php/artykuly/59-terroryzm-ponowoczesny-jako-zagrozenie-dla-lotnictwa-cywilnego> [dostęp z 12.12.2017 r.]
5. http://www.msz.gov.pl/pl/polityka_zagraniczna/polityka_bezpieczenstwa/zwalczanie_terroryzmu_miedzynarodowego/zagrozenie_terrorystyczne_w_polsce_i_regionie/ [dostęp z 12.12.2017 r.]
6. <http://www.nowastrategia.org.pl/sily-zbrojne-at/> [dostęp z dnia: 12.12.2017 r.].
7. Kozerański D., *Międzynarodowe operacje pokojowe i stabilizacyjne w polskiej polityce bezpieczeństwa w XX i XXI wieku*, wyd. AON, Warszawa 2016.
8. Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego 2013/2015
9. Laqueur W., *A History of Terrorism*, Transaction Books, New Brunswick 2001.
10. Liedel K., *Zwalczanie terroryzmu międzynarodowego w polskiej polityce bezpieczeństwa*, wyd. Difin, Warszawa 2010.
11. Makarski A., *Geneza, zasady działania oraz doświadczenia po pierwszym roku funkcjonowania. „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”*, nr 2, 2010. Centrum Antyterrorystyczne ABW, <http://www.abw.gov.pl/portal/pl>.
12. Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2015–2019 z dnia 9 grudnia 2014 r. (M.P. z 2014 r. poz. 1218).
13. Nowacki G., Bielecka J., *Służby specjalne w zwalczaniu zagrożeń terrorystycznych w Polsce i na świecie*, „Autobusy, Technika, Eksploatacja, Systemy Transportowe” 2017, nr 9.
14. Nowak E., Nowak M., *Zarys teorii bezpieczeństwa narodowego RP – zarządzanie bezpieczeństwem*, Difin, Warszawa 2011.
15. Ostaszewski P., *Międzynarodowe Stosunki Polityczne*, wyd. Książka i Wiedza, Warszawa 2010.
16. Schmid A.P., Jongman A. J., *Political terrorism. A new guide to actors, authors, concepts, data bases, theories ad literature*, New Brunswick 1988; L. Weinberg, A. Pedahzur, S. Hirsch – Hoefler, *The challenges of conceptualizing terrorism*, “Terrorism and Political Violence” 2004, vol. 16, nr 4.
17. *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2014 r.
18. Szafranski J. (red.), *Problemy prawno-organizacyjne zwalczania terroryzmu w Polsce*, wyd. Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno 2011.
19. Ustawa z dnia 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych (Dz. U. 2016 poz. 904).
20. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz.U.2017. poz .2204).

Rules of the Polish Armed Forces using to combat terrorist threats

The aim of this article is to present the possibility of using the armed forces to combat terrorist activities. Terrorism is a serious threat to international peace and security. In the face of this threat the a basic tenet is a take action anti-terrorism measures in Poland. Therefore, the proper functioning of the system prevention terrorist attacks and neutralize the effects of these attacks need reliable armed forces.

Keywords: armed forces, combat terrorist activities, international security.

Autorzy:

mgr inż. **Justyna Bielecka** – doktorantka, Wojskowa Akademia Techniczna, Wydział Cybernetyki, justyna.bielecka@wat.edu.pl
 dr hab. inż. **Gabriel Nowacki**, prof. WAT – Wojskowa Akademia Techniczna, Wydział Cybernetyki, gabriel.nowacki@wat.edu.pl